

Centar za fotografiju

BLISKOST I RAZLIKE V

Galerija Artget, Beograd
22. januar – 08. mart 2026.

Fotografija snimljena 31. januara 1884. na generalnoj probi novoizgrađene pruge u Nišu postaće jedan od najranijih dokumenata o uspostavljanju železničkog saobraćaja na teritoriji Srbije.¹ Mnoštvo naroda, u iščekivanju dolaska prvog voza, zbijeno je na prostranom platou ispred drvenog senika u pozadini, sa kog se vijore zastave, i pozira sa pogledima usmerenim ka kameri. Iako skup ostavlja utisak važnog događaja – među stotinama prisutnih nalazi se i nekolicina muškaraca odevenih u frakove sa cilindrima – fotografija ne nudi nijednu atribuciju koja bi nam mogla dati odgovor o njegovom značaju, osim teksta koji glasi: „Pozdrav prvome vlaku srpske državne železnice, poletu proizvodnje, trgovine, blagostanja – na dolasku njegovom u Niš 31. Januara 1884.”

Izgradnja železnice u Srbiji bila je rezultat ugovora zaključenih na Berlinskom kongresu 1878, čime se Srbija obavezala da omogući podizanje pruga u okviru međunarodne mreže puteva. Praćeno Bontuovom aferom, koja je pojačala međustranačku netrpeljivost, uspostavljanje železničkog saobraćaja u Srbiji dobiće i jasnije spoljopolitičke odlike. Modernizacija železnice, kao najefikasnijeg vida kopnenog transporta putnika i robe, ostaće u sferi privrednih prioriteta države, a njena istorija biće vezana za značajne događaje i pojave, pa će kao takva u našem društvu i kulturi predstavljati čestu i zapaženu temu. Tema železnice zastupljena je i ovom prilikom, uz određena odstupanja od koncepcijske šeme koja je pratila prethodne izložbe iz ovog serijala.

Izložba *Bliskost i razlike V* pruža uvid u nesvakidašnji fotografski materijal od istorijskog značaja i izuzetnog vizuelnog kvaliteta. Na izložbi su predstavljene fotografije nepoznatog autora, izrađene sa snimaka nastalih tokom tridesetih godina XX veka u Kraljevini Jugoslaviji. Materijal potiče iz pronađenog albuma koji sadrži četrdeset negativa standarda 135, sa ukupno 1.445 snimaka, od kojih je prikazano trideset fotografija dimenzija 43 × 28,2 cm i sedam fotografija dimenzija 48,5 × 31,5 cm. *Nepoznati fotograf*, kao autor čije fotografije ovom prilikom razmatramo, pojavljuje se već u okviru serijala izložbi *Bliskost i razlike*. Sa pažnjom usmerenom na temu porodične fotografije, sličan materijal predstavljen je 2021. godine. U ovom slučaju međutim, nepoznati fotograf ne donosi prevashodno snimke porodice i privatnog života, premda ih u albumu ima u znatnom broju, već se uloga autora pre može sagledati u okvirima njegove profesionalne delatnosti i službenih putovanja.

---

¹ Reprodukција fotografije nalazi se u arhivi Železničkog muzeja u Beogradu, dok je original čuvan u kući Petra Velimirovića (1848–1921), višestruko biranog ministra građevine. Železnički muzej poseduje više od 40.000 fotografija, negativa i dijapozitiva, među kojima se nalazi i zbirka fotografija Lazara Lectera, angažovanog da dokumentuje radove na izgradnji pruga Beograd–Vranje i Niš–Piroć.

Nepoznati fotograf, foto dokumentacija CEF©

Nastanak fotografija povezan je sa radovima na regulaciji pruga u Kraljevini Jugoslaviji tokom tridesetih godina. Na osnovu motiva koji dominiraju, može se pretpostaviti da su interesovanja fotografa proizilazila iz njegovih stručnih usmerenja vezanih za železnički, ili drugi, saobraćaj.² Ova okolnost odredila je temu izložbe i uticala na njen karakter, istovremeno ostavljajući nepotpun uvid u ostale sadržaje zabeležene na negativima. Predeli sa železničkim prugama, arhitektura železničkih stanica, brodska pristaništa, fabrički pogoni, tuneli, mostovi, vijadukti, pruge u izgradnji, stovarišta drvene građe, brodogradilišta i gradske panorame – Sarajevo, Užice, Dubrovnik, Split, Višegrad, Sušak – uz snimke ceremonije otvaranja pruge Sevnica–Tržišće, na kojoj su prisutni premijer Milan Stojadinović i armijski general Pantelija Jurišić – najčešće su zastupljeni motivi.³ S druge strane, prisutni su i likovno atraktivni, podesponirani i neoštri snimci pejzaža tokom putovanja automobilom, kao i oni sa subjektivnim pogledom, nastali prilikom vožnje čamcem, vozom ili drezinom tokom obilaska terena. Kao nestandardna foto-dokumentacija za oblast kojoj pripada, kolekcija gubi jasna određenja, poprimajući hibridnu formu putopisne foto-beleške, u kojoj se poslovna obaveza i profesionalna rutina mešaju sa fotografskom znatiželjom.

---

² Poziciju fotografa moguće je potražiti u okviru njegove uloge inženjera, železničkog službenika ili službenika ministarstva saobraćaja.

³ Pojedini snimci predstavljaju važnu foto-dokumentaciju: novoizgrađena železnička kolonija u Kraljevu pod snegom; obnova oštećenog mosta u Višegradu; saobraćanje motornog voza „Ludi Sarajlija“; spomenik kralju Aleksandru u Splitu; železnička stanica u Skoplju tokom izgradnje.

Nepoznati fotograf, foto dokumentacija CEF©

Izložbe nepoznatih fotografa često nas mogu uvesti u detektivske potrage. U okolnostima u kojima se spekuliše o identitetu fotografa, otvara se i mogućnost da fotografije nije načinila samo jedna osoba. Ipak, u ovom slučaju nema razloga da se materijal posmatra kao delo grupe autora. Potraga za glavnim likom ovde nije bila od primarne važnosti, iako bi podaci koji nedostaju bili od značaja. Razmatranje i izbor fotografija zasnovani su na proceni njihovih vizuelnih kvaliteta i formalnih rešenja, odnosno na značaju pojedinih fotografija za tematsku kontekstualizaciju, čime se interes za autorstvo sa plana identifikacije fotografa pomera ka autorstvu kao odrazu njegovog ličnog talenta.

Istorijske odlike ove kolekcije višeznačne su i upućuju na složenost njene celine. Direktna veza sa istorijom železnice u Srbiji i Jugoslaviji očigledna je i od utilitarnog značaja. Ona se zatim može povezati sa prilikama uoči izbijanja Drugog svetskog rata, na šta nas podsećaju blizina nadolazećih sukoba i tadašnja spoljna politika Kraljevine Jugoslavije. Njena uloga u razmatranju pojava u srpskoj fotografiji podjednako je prisutna i, u slučaju ove izložbe, primarna.

Iako nepoznatog porekla, album sa negativima vodi ka dvojici umetnika: Eri Milivojeviću, koji je album pronašao, i Milanu Aleksiću, koji ga je od Milivojevića dobio. Sa idejom ostvarivanja rada koji je Milivojević prvobitno zamislio — od koje je u međuvremenu odustao i albuma se odrekao — materijal je predat Milanu Aleksiću, koji ga je 2010. godine poklonio piscu ovih redova, nakon čega je album postao deo kolekcije Centra za fotografiju. Ovaj kratki istorijat može delovati kao manje značajan u odnosu na okolnosti u kojima su snimci nastali. Ipak, on govori o neobičnom posredovanju dvojice umetnika, koje se može prihvatiti kao sastavni deo izložbe.

Nepoznati fotograf, foto dokumentacija CEF©

Nepoznati fotograf, foto dokumentacija CEF©

Slučaj albuma sa negativima ostavlja za sobom više nepoznanica, od kojih se neke izdvajaju: pitanja o autoru fotografija, protagonistima na fotografijama i nerealizovanoj ideji umetnika. Uz pretpostavku da se prve dve mogu razrešiti, a poslednja ostaviti u domenu spekulacija, preostalu pažnju usmeravamo ka neispitanom području domaće fotografije i njene istorizacije, gde će saznanja o pojavama koje smo smatrali bliskim, kao i ona sa kojima se nismo susretali, poput iznenađenja stati pred nas kao nepoznat događaj.

Pronađeni album, foto dokumentacija CEF©

